

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI MOLIYA RESURSLARI TAQSIMLANISHINI TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI

Yovqochev Sherzod

O'zsanoatqurilishbank ATB Bosh menejer,

Mustaqil tadqiqotchi

O'zbekiston Respublikasini 2030-yilgacha kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish konsepsiyasi maqsadlarida ko'rsatilganidek milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish hisobiga uning raqobatbardoshligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.¹

Jahon banki guruhining ekspert-iqtisodchilari Dj. Lin va S. Monga tomonidan rivojlanayotgan bozor sharoitlari uchun samarali iqtisodiyot tarmoqlarini aniqlash uchun empirik metod ishlab chiqilgan.² Unga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlar, rivojlangan mamlakatlar tajribasiga tayangan holda, ustuvor iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirishlari lozim. Bunda rivojlangan mamlakatlar tajribasi milliy iqtisodiyot tarmoqlarini takomillashtirish ustuvorligini ta'minlashga yordam beradi.

U.S. Ziyadullayevning ta'kidlashicha, xalqaro moliya institutlarining moliya resurslari mamlakatning makroiqtisodiy, bank-moliya, ishlab chiqarish singari yo'nalishariga safarbar etilishi jalb etilayotgan mablag'lar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.³

Shunday qilib, xalqaro moliya institutlaridan jalb etilayotgan moliyaviy resurslarni ratsional taqsimlash hamda ularning texnik-konsultativ yordamini yangi yo'nalish tarmoqlariga yo'naltirilishi, o'ylaymizki mamlakatimizning ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlantirish doirasida 2020-yil 24-yanvardagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasidagi maqsad va vazifalarga mos keladi.⁴

¹ Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017.07.02 dagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947 Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.07.2018-y., 06/18/5483/1594-son.

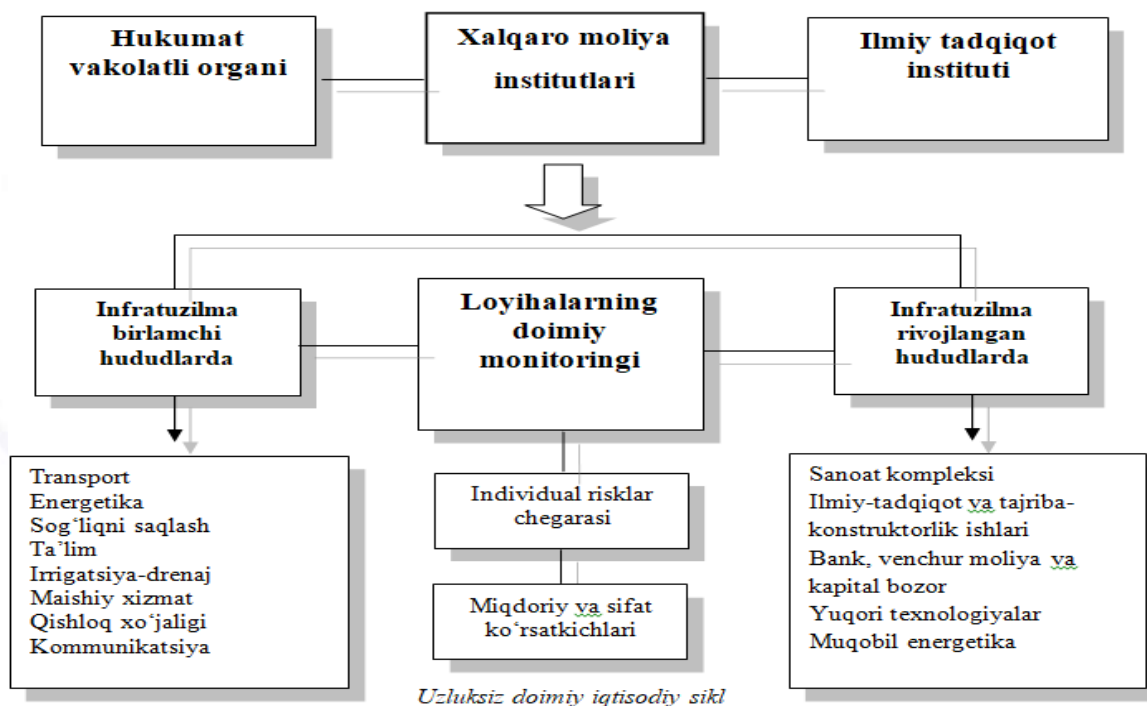
² Lin J. New structural economics: A framework for rethinking development and policy. World Bank Publications, 2012. –371 p. DOI: 10.1596/9780821389553_ch01, Lin J., Monga C. Growth identification and facilitation: the role of the state in the dynamics of structural change // Development policy review. 2011. V. 29. N. 3. –P.264–290. DOI: 10.1111/j.14677679.2011.00534.x.

³ Зиядуллаев У.С. Обеспечение национальной экономической безопасности при привлечении средств внешнего заимствования: диссертация ... кандидата Экономических наук: 08.00.05. Институт проблем рынка РАН.- Москва, 2016. – 120 с.

⁴ Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi // Xalq so'zi, 2020 yil 25 yanvar, –№19 (7521).

Djon Hopkins Universiti professori Davesht Kapur “Jahon banki va uning yarim asrlik faoliyati” nomli asarida xalqaro moliya institutlari (Jahon banki guruhi) moliya mablag‘laridan ko‘plab mamlakatlar orasidan Janubiy Koreya unumli va samarali foydalanligini qayd etadi.⁵ Shu nuqati nazardan, tadqiqot ishida xalqaro moliya institutlari bilan iqtisodiy hamkorlikning Janubiy Koreya tajribasi o‘rganildi va shu asosda yangi hamkorlik yo‘nalishlari ishlab chiqildi.

1-rasm. Xalqaro moliya institutlari moliya resurslarini hududiy infratuzilma

rivojlanganligi doirasida taqsimlash⁶

Birinchidan, mamlakat sanoatini rivojlantirish uchun xalqaro moliya tashkilotlari moliya resurs va texnik manbalaridan foydalanish. Uzoq muddatli istiqbolda sanoat mamlakatni barqaror rivojlantirishga erishishda asosiy harakatlantiruvchi kuch sifatida namoyon bo‘lishi lozim. Bunda xom ashyo va energiya tashuvchi mahsulotlar eksportiga emas, balki rivojlanishning innovatsion va yuqori texnologik modeliga o‘tish uchun shart-sharoitlar yaratish lozim. Xususan, qayta ishlovchi tarmoq sohasini tubdan isloh etish, metallurgiya salohiyatini faollashtirish, kimyo sanoati tarmoqlarini rivojlantirishni jadallashtirish, mashinasozlik, elektrotexnika mahsulotlari sifatini oshirish yuqoridagilar jumlasidandir.

⁵ Manba: The World bank: Its First Half Century. Vol 2. Davesht Kapur, John P. Lewis, Richard Webb. Brooking Institution Press. Washington D.C. 1997.P- 44.

⁶ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Ikkinchidan, mamlakatimiz ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini takomillashtirish jarayiniga xalqaro moliya institutlari texnik-konsultativ va moliya resurslarini safarbar etish. Mamlakatimizda ilm-fan va tajriba-konstruktorlik ishlarini yanada rivojlantirish uchun muhim hisoblanadi. Xalqaro moliya institutlari moliya resurslari va texnik yordamini o'quv yuklamalarini xorijiy standartlarga moslashtirish, darslik va adabiyotlar sifatini oshirish, xalqaro baholash jaroyiniga tayyorgaklik ko'rish, yangi professional ta'lim tizimini joriy etish, milliy malaka tizimini ishlab chiqish, oliy ta'lim standartlarini xorijiy tajriba asosida takomillashtirish, pedagogik mahorat va malaka darajasini oshirish va ta'limning barcha bosqichlarida xalqaro andozalarga to'liq javob beradigan axborot-texnologiyalarini joriy etish yo'nalishlariga taqsimlash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Uchinchidan, mamlakatimiz venchur moliya hamda kapital bozorini rivojlantirish jarayoniga xalqaro moliya institutlarining moliyaviy resurslarini va texnik-konsultativ yordamini jalb etish. O'zbekistonda bank tizimini rivojlantirish, yangi bank mahsulotlarini joriy etish, bank tizimida zamonaviy axborot texnologiya unsurlaridan keng foydalanish maqsadlarini jamlagan transformatsiya dasturi hisoblanadi. Hozirgi kunga kelib, milliy banklarimiz va xalqaro moliya institutlari o'rtasida moliya resurslarini keng jalb etish tendensiyasi kuzatilmoqda. AT "Aloqabank" va ATB "O'z sanoatqurilishbank" misolidagi tahlilimiz shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda mahalliy banklarimiz xalqaro moliya institutlari bilan loyiha (ingliz. Project finance) va savdoni (ingliz. Trade finance) moliyalashtirish bo'yicha hamkorlik aloqalarini rivojlantirmoqda.

O'zbekiston Respublikasida kapital bozorini rivojlantirish, xususan, moliya bozori infratuzilmasini takomillashtirish, bozor muhitini erkinlashtirish, yangi moliya mahsulotlarini shakllantirish, kapital bozor nazoratining institutsional salohiyatini oshirish singari ustuvor vazifalar muhim hisoblandi.

To'rtinchidan, mamlakatimiz istiqbolidagi yuqori texnologiyalar sohasini rivojlantirish jarayoniga xalqaro moliya tashkilotlari resurslari va texnik yordamini yo'naltirish. Ma'lumki, yuqori texnologiyalar sohasiga yetarli darajada e'tibor qaratilmas ekan, fan sig'imi yuqori tovarlar, xizmatlar ishlab chiqarish va eksport qilish, yuqori qo'shimcha qiymat hosil qilish to'g'risida fikr yuritib ham bo'lmaydi. Mazkur sohaga qancha ko'p e'tibor qaratilar ekan, shunda mamlakatda ilm-fan, iqtisodiy erkinlik darajasining yuqori bo'lishi, inson kapitali yuqori sifati, venchur moliyalash tizimi, texnoparklarning innovatsion maydondagi yuqori ulushi, mamlakat hududlarida Kremniy vodiylari faoliyat olib borishi singari unsurlar ham shakllanadi.⁷ Shu bilan birga, O'zbekistonda ishlab chiqarishni modernizatsiyalash va iqtisodiyotni liberallashtirish sharoitida innovatsion infratuzilma, texnopark, biznes-

⁷ Manba: To'hliyev N. Innovatsion iqtisodiyot: muammolar, vazifalar, yechimlar.// UzA elektron jurnali. 2019 yil, 14 noyabr. 2-3 betlar. [Elektron resurs]. URL:<http://uza.uz/upload/iblock/a84/Nurislom-Tukhliyev.pdf>

inkubatorlar, innovatsion-texnologik markazlar haqida yetarli tahlillar amalga oshirilgan.⁸ Shuning uchun ham xalqaro moliya institutlari resurs, texnik-konsultativ yordami va grant ajratmalarining aynan yuqori texnologiyalar va innovatsion yoʻnalish rivoji uchun taqsimlanishi katta ahamiyat kasb etadi.

⁸ Manba: Шарифхўжаев Ш.О., Вохидова М.Х. Необходимость улучшения инновационной инфраструктуры в стране - Ташкент: Экономика и финансы, 2018г. №5, с.61-66